

Carolien Frijns

Centrum voor Taal en Onderwijs, KU Leuven

Contact: carolien.frijns@arts.kuleuven.be

Wie durft de draaideur te nemen? De betekenis van taakgerichte taalvaardigheidsdidactiek voor het hoger onderwijs

1. Inleiding

Hoe kunnen we studenten degelijk voorbereiden op hun toekomstige beroepsuitoefening? Kan dat met levensechte taken, in interactie met elkaar én vanuit het idee dat fouten een *hotspot for learning* zijn? In deze workshop exploreren we de betekenis en mogelijkheden van een taakgerichte aanpak voor het hoger onderwijs. Samen zoeken we een antwoord op de vraag hoe we taken kunnen bedenken, waarbij de hogeschool en het werkveld in rijke verbinding met elkaar staan. Alsof er een draaideur tussen beide staat die de stroom continu voedt. We vinden inspiratie in casussen uit opleidingen die, naar aanleiding van Vlaamse onderwijsinnovatieprojecten in het hoger onderwijs, het taakgerichte pad zijn ingeslagen.

Figuur 1: Studenten Bedrijfscommunicatie (KU Leuven) stellen hun campagne voor, ontwikkeld aan de hand van een taakgericht instrument voor het hoger onderwijs (foto: Carolien Frijns).

2. Taakgericht onderwijs

De vraag is hoe we studenten het best voorbereiden op hun toekomstige beroepsuitoefening. Wat moet een leerkracht bijvoorbeeld weten, kunnen en zijn? En een psycholoog? Of een laborant? Op basis van gesprekken met docenten in het hoger onderwijs en professionals in het werkveld kunnen we een competentiematrix opstellen die de belangrijkste kennis, attituden en vaardigheden in kaart brengt. Een volgende vraag is dan hoe studenten die competenties zo optimaal mogelijk verwerven: al luisterend, al doende of beide? Via droge oefeningen en/of aan de hand van levensechte situaties?

Voor het beantwoorden van bovenstaande vragen kan taakgericht onderwijs, vooral bekend in het lager onderwijs en in lessen Nederlands als tweede taal, inspiratie bieden. Taakgericht onderwijs vertrekt vanuit het idee dat “mensen taal verwerven om er functionele, communicatieve dingen mee te doen en door er functionele dingen mee te doen. Al doende leren, met andere woorden” (Van den Branden 2000: 3). Het idee is dus dat mensen taal leren door taal te gebruiken, veeleer dan door invuloefeningen over taal te maken. Een dergelijke opvatting impliceert dat taalleerders veel moeten oefenen. In de klas, maar ook in de samenleving, waar ze de kans krijgen om aan het dagelijkse leven deel te nemen.

3. Taakgericht onderwijs in het hoger onderwijs

Bovenstaand idee is ook toepasbaar op het hoger onderwijs dat, zeker in het geval van praktijkgerichte opleidingen, studenten moet opleiden voor een concrete beroepsuitoefening en dus gericht is op vaardigheden die professionals in spe nodig hebben. De focus op vaardigheden betekent evenwel niet dat taakgericht onderwijs gelijk staat aan ‘zomaar iets doen’. Het betekent ook niet dat er geen plaats is voor theorie of kennisoverdracht. Integendeel. De vraag is niet of kennisoverdracht kan of niet, maar welke plaats die overdracht in een opleiding krijgt: geïsoleerd, waarbij er van studenten verwacht wordt kennis te reproduceren, of ingebed in een uitdagende taak, waarbij studenten kennis moeten verwerken en toepassen om de taak te kunnen voltooien?

Marloe Mentens, docente Nederlands als eerste en tweede taal in beroepsopleidingen voor volwassenen, probeert in haar didactische aanpak de school en het werkveld met elkaar te verbinden. Zij zegt over het verwerven van communicatieve vaardigheden het volgende: “Lesmateriaal mag niet zomaar een invuloefening zijn, want dan ben ik ze al kwijt vanaf minuut één. Je moet altijd de band houden met de realiteit. Als ik dat niet doe, dan is de straat meestal interessanter dan mijn bord”.

In het kader van onderwijsinnovatieprojecten in het hoger onderwijs in Vlaanderen zijn een aantal opleidingen het taakgerichte pad ingeslagen. In wat volgt, bespreken we drie voorbeelden.

3.1 Voorbeeld 1: laboranten lossen een (levens-)echte casus op

In het kader van het lopende onderwijsontwikkelingsproject (OOF, Associatie KU Leuven, 2013-2015) *Touch Teach Learn. Handvatten en scenario's om de tablet pc te ontgrendelen voor het hoger onderwijs*¹ veranderden docenten van de opleiding 'Industriële Wetenschappen Chemie' (KHLim) de opzet van een reeks laboratoriumlessen. In plaats van studenten laboratoriumtechnieken te laten observeren en reproduceren, ontwikkelden de docenten samen met de projectmedewerkers casussen. Studenten moesten de technieken zelf ontrafelen en de juiste technieken inzetten om het probleem, vervat in hun casus, op te kunnen lossen. Studenten kregen van een supermarktketen bijvoorbeeld de vraag om besmet gehakt te onderzoeken en de oorzaak van de besmetting te achterhalen. Of ze kregen van de directie van een snoezelzwembad de opdracht om, nadat zwemmers ziek waren geworden, de waterkwaliteit van hun faciliteiten na te gaan.

De studenten filmde hun praktijkhandelen in het laboratorium en presenteerden hun resultaten aan het fictieve controleorgaan 'Agentschap voor Volksgezondheid', dat werd voorgezeten door docenten en medestudenten. Door de lessen op een dergelijke manier op te zetten, voeren studenten (taal)taken uit die authentiek zijn voor de professionele omgeving waarin ze later zullen functioneren.

3.2 Voorbeeld 2: leraren zetten een actieonderzoek op in de klas

In het kader van het eerder genoemde OOF-project zetten studenten 'Lerarenopleiding Lager Onderwijs' (KHLim) een actieonderzoek op. Ze identificeerden een behoefte tot verbetering in hun stageschool en formuleerden acties om aan die behoefte te beantwoorden. De studenten onderzochten bijvoorbeeld hoe ze leesplezier bij hun leerlingen konden verhogen en voerden verschillende acties uit om dat doel te bereiken. Om hun actieonderzoek in beeld te brengen, filmde de studenten hun praktijkhandelen. De ruwe beelden bewerkten ze tot een videoverslag, waarin ze hun handelen van commentaar voorzagen. Dat verslag deelden ze via een *Facebook*-groep met medestudenten en docenten, die hun aanpak van feedback voorzagen. Naast het videoverslag schreef elke student een tekstueel verslag van het actieonderzoek.

Door studenten zichzelf te laten filmen en becommentariëren én hun onderzoek door meerdere beoordelaars te laten opvolgen, krijgen studenten kansen om te werken aan:

- *communicatieve vaardigheden* met hun medestudenten als vakgenoten (en op een tweede niveau, in het videoverslag, communiceren met de leerlingen als niet-vakgenoten);
- de *basiscompetenties van de leraar lager onderwijs* zoals die vastgelegd zijn door de Vlaamse regering, bijvoorbeeld 'de leraar als innovator – de leraar als onderzoeker'

(en op een tweede niveau, in het videoverslag, ‘de leraar als begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen’).

3.3 Voorbeeld 3: leraren, psychologen, etc. communiceren met niet-vakgenoten

In het kader van het reeds afgeronde OOF-project *Bee-com a 21st century communicator. Een routeplanner voor 21^e-eeuws communiceren met niet-vakgenoten* (Lievens & Frijns 2013; Lievens e.a. 2013) kregen studenten van verschillende opleidingen in Vlaanderen levensechte casussen, waarbij ze moesten communiceren met niet-vakgenoten. Studenten ‘Toegepaste Psychologie’ ontwikkelden bijvoorbeeld een campagne over darmkankerscreening, gericht op anderstalige mannen. Leraren in spe communiceerden met ouders met verschillende achtergronden of ontwikkelden lesmaterialen, aangepast aan de situatie en behoeften van specifieke leerlingen. En studenten ‘Bedrijfscommunicatie’ ontwikkelden een campagne over specifieke universitaire opleidingen, gericht op juiste informatieverstrekking aan leerlingen in het secundair onderwijs. Om tot een uitgedacht eindresultaat te komen, gingen al die studenten met de *Bee-com* routeplanner aan de slag, die hen ondersteunde bij zowel de conceptualisering als bij de uitvoering van de communicatie.

4. Tot slot: doorgedraaid?

In deze workshop bekijken we wat taakgerichte taalvaardigheidsdidactiek inhoudt en wat het voor taal- en niet-taalkvakken in het hoger onderwijs kan betekenen. We ontwikkelen zelf een eerste versie van een taakgerichte activiteit, afgestemd op een specifieke opleidingscontext. Tot slot bekijken we welke rol de docent in een taakgerichte omgeving opneemt. Is hij degene die zelf het meest aan het woord is of is hij vooral een omgevingsschepper die de draaideur zoveel mogelijk draaiende houdt?

Referenties

- Lievens, J. & C. Frijns (2013). “Bee-com a 21st century communicator. A didactic toolkit for user-centered communication design in higher education.” In: *REM – Research on Education and Media*, jg. 5, nr. 1, p. 119-131.
- Lievens, J., C. Frijns, M. Kragten, L. Luyten, S. Jans, B. Geerts & K. Nicolay (2013). ‘Bee-com a 21st century communicator. Een routeplanner voor 21e-eeuws communiceren met niet-vakgenoten’. Leuven: Associatie KU Leuven. Online raadpleegbaar op: <https://associatie.kuleuven.be/np/beecom/>.
- Van den Branden, K. (2000). “Zeven vragen over taakgericht onderwijs (en een poging tot antwoord erop...)”. In: *Vonk*, jg. 29, nr. 3, p. 3-19.

Noot

¹ Het OOF-project Touch Teach Learn. Handvatten en scenario's om de tablet pc te ontgrendelen voor het hoger onderwijs wordt uitgevoerd door een multidisciplinair team bestaande uit dr. Jeroen Lievens (FIIW, KU Leuven @ KHLim), Carolien Frijns (CTO, KU Leuven) en Marnik Lenaerts (i-NET, KHLim). In elke deelnemende opleiding is er een tabletcoach aangesteld die docenten bij de geïntroduceerde onderwijsvernieuwing ondersteunt.